

DRAMA EN THEATER
EEN BIBLIOGRAFIE VOOR NOORD- EN ZUID-NEDERLAND

Annick POPPE

Aflering 3

I. WETENSCHAPPELIJKE TEKSTEN

a. boeken

DE BOOSE (Johan), DE FEYTER (Johan), MALLEMS (Alex) [red.], *Ontmoeting met Kantor*, Antwerpen, de Singel, 1986, 167 p.

Ter gelegenheid van de komst van Tadeusz Kantor en zijn Cricot 2 - theater naar Antwerpen in oktober 1986, wijdde de Singel een uitgebreide publikatie aan deze controversiële theatermaker. De meeste aandacht gaat uit naar *Artiesten kunnen stikken*. Kantor analyseert het spektakel en licht zijn werkwijze toe. Voor commentaar bij de ontstaansgeschiedenis zorgt D. Bablet. De ontwikkeling van het Poolse avant-gardetheater na 1945 wordt geschetst door J. De Boose. A. Mallems, L. Dosogne en B. Eruli peilen de betekenis van het werk van Kantor. Uitgebreid bibliografisch materiaal rondt het boek af.

GOEDBLOED (Loes) en HOUTMAN (Dirkje) [red.], *Nederlands Theaterboek*, Nr. 35 : 1985-86, 142 p. (ISBN 90-70892-09-x) (*Toneel Teatraal*, 107(1986), nr. 8)

Het seizoenoverzicht van de redactie van *Toneel Teatraal* bevat bijdragen over Maatschappij Discordia, de nieuwe groepen Mug met de Gouden Tand en De Zaak, de Stopera, danstheater, toneel op het scherm en de structuur van de theatertekst. Op het voorkeurlijstje van de critici scoren Vlaamse theatermakers die in Nederland actief zijn opvallend hoog. De afdeling documentatie van het Nederlands Theaterinstituut bracht informatie bijeen over alle produkties die tijdens het seizoen 1985-86 in dat land in première gingen. Tot slot volgt een adressenlijst van groepen en producenten.

GROTOWSKI (Jerzy), *Naar een sober theater*, oorspronkelijke titel *Towards a Poor Theatre*, vertaald door Annelies Eulen, Amsterdam, International Theatre Bookshop, 1986, 204 p. (ISBN 90-6403-140-1)

Towards a Poor Theatre, dat in 1968 in Londen verscheen en de Poolse visionaire kunstenaar Grotowski internationale bekendheid gaf, bestaat uit een vijftiental artikelen en interviews. Grotowski zelf benadrukt dat acteren een totale daad is ;

theater is immers "de kunst waarin het levend organisme naar hogere motieven streeft" (p. 197). De revolutionaire vocale training, die de verschillende resonantie-ruimten in het lichaam activeert en de op yogatechnieken gebaseerde oefeningen worden nauwgezet beschreven door E. Barba. F. Marijnen brengt verslag uit van een sessie waarin hij Grotowski en zijn topacteur R. Cieslak aan het werk zag. De encenseringen van *Akropolis* van Wyspianski, *Dr. Faustus* van Marlowe en *De standvastige prins* van Calderon worden aan een grondige analyse onderworpen.

KORENHOF (Drs. Paul), *Winkler Prins encyclopedie van de opera*, Amsterdam, Elsevier, 1986, 454 p. (ISBN 90-10-05821-2)

De wetenschappelijke studie van de opera in Vlaanderen en Nederland is nog niet ver gevorderd ; het is dan ook de grote verdienste van P. Korenhof, dramaturg bij de Nederlandse Opera, dat hij dit zeer interessant en fraai geïllustreerd naslagwerk heeft samengesteld, waarin meer dan 2.500 trefwoorden zijn opgenomen. De encyclopedie bevat biografische gegevens over componisten, librettisten, regisseurs, directeurs en vocale artiesten. Van de opera's worden premiëredatum, korte inhoud en eventuele bijzonderheden vermeld. Technische termen en bronnen (historische, mythologische en literaire figuren die de makers van opera's inspireerden) krijgen een aangepaste verklaring.

PIEMME (Jean-Marie) [red.], *Opera tot theater maken. Het team van Gerard Mortier in de Munt*, Paris/Gembloux, Duculot, 1986, 245 p. (ISBN 2-8011-0687-9)

ROSEBOOM (Koos) en STIKKER (Marleen) [red.], *Een oneindig circuit. De theaterzucht in Nederland*, Amsterdam, 1986, 86 p.

Het Nederlandse margetheater bloeit : dat bewijst deze — onvermijdelijk onvolledige — inventaris, waarin per provincie de alternatieve groepen worden opgesomd. Problematiek, rol en betekenis van deze kleine, vaak niet gesubsidieerde theatertjes worden bondig aangegeven.

SCHREGEL (Henk), *Leven en toneelspelen*, Den Haag, Toneelvereniging ODA, 1986, 271 p.

SCHRICKX (Willem), *Foreign Envoys and Travelling Players in the Age of Shakespeare and Jonson*, Wetteren, Universa, 1986, 368 p. (Werken uitgegeven door de Faculteit van de Letteren en Wijsbegeerte van de Rijksuniversiteit te Gent, 173e aflevering) : zie bespreking

b. bijdragen in tijdschriften, jaarboeken en verzamelwerken

BAELE (Johan), "De nieuwe Munt, een coupletje voor de architect ?", *Et cetera*, 4(1986), nr. 15, pp. 21-26.

De oorspronkelijke Muntshouwborg, voltooid in 1819 onder leiding van Damesme, was een toonbeeld van neo-classicistische soberheid. Joseph Poelaert, die

de door brand aangetast. Munt in 1856 herbouwde, voegde enkele barokke elementen aan de structuur toe en verbeterde de architectuur van de zaal. De groep A2RG leidde de recente aanpassingswerken. Charles Vandenhove ontwierp een nieuwe Koninklijke Loge en Henri Oechslin zorgde ervoor dat de scène — een "conservatief" lijsttoneel — en de toneeltoren met de modernste technieken werden uitgerust.

BARTELINK (G.J.M.), "Enkele opmerkingen over de Euripidescitaten bij christelijke schrijvers", *Hermeneus*, 58(1986), nr. 2, pp. 117-124.

Vanaf de tweede eeuw maakten de christelijke apologeten meer en meer gebruik van citaten uit de profane literatuur. Na Homerus kwam Euripides op de tweede plaats. In zijn tragedies oefende hij immers herhaaldelijk kritiek uit op goden en mythologie. Enkele uitspraken kregen zelfs een spreekwoordelijk karakter. In de hellenistische periode was hij de meest gespeelde klassieke auteur. De faam van "de tragicus" bleef onaangetaast in de Byzantijnse tijd ; de Latijnse schrijvers daarentegen kenden zijn werk nauwelijks.

BASTIAEN (Filip), "De veldwachter, een volks-figuur" (deel 1), *Oostvlaamse Zanten*, 61(1986), nr. 3, pp. 133-157.

De veldwachter — een typische plattelandsfiguur — duikt vaak op in de Vlaamse volkscultuur en in het bijzonder in het volkstoneel. In talrijke stukken die door amateurkringen worden gebracht, wordt hij voorgesteld als een bangelijk, niet al te snugger, maar toch edelmoedig man. Terwijl de veldwachter meestal enkel een bijrol vervult, is hij het hoofdpersonage in *De veldwachter van Zoetenaey* (1926) van R. Buysse, wat dit stuk tot een unicum maakt.

BOSSIER (Philiep), "Storia bellissima. Theaterruimtes in de Italiaanse renaissance", *Etcetera*, 4(1986), nr. 15, pp. 18-20.

De vaste theaterruimte, die een plaats heeft in de hof- en stadsarchitectuur, stamt uit het Italië van de tweede helft van de zestiende eeuw. Honderd jaar later werd dit "théâtre à l'italienne" ten dienste gesteld van het nieuwe genre, de opera. Pas in de achttiende eeuw drong het door in de rest van Europa. De harmonische verhouding tussen scènes en zaal maakt dit theater tot een feestelijke ruimte, waarin persoonlijk en collectief geheugen zich verenigen ter verheerlijking van het kijkende individu, zijn leefwereld en zijn cultuur.

BRULEZ (W.), "De prijs van cultuur in de Nieuwe Tijd", *Spiegel Historiae*, 21(1986), nr. 11, pp. 556-563.

Cultuur had in de Nieuwe Tijd vrijwel geen economische betekenis. De prijzen voor schilderkunst, muziek en literatuur lagen opvallend laag ; toneelgezelschappen werden zeer weinig betaald. De elite spendeerde wel hoge bedragen aan edelstenen en kostbare voorwerpen en vooral aan optochten en feestelijkheden.

DE MONT (Wim) [et al.], "Alex Van Royen. De bijna utopische perfectie zoekend", *Etcetera*, 4(1986), nr. 15, pp. 56-58.

Alex Van Royen (1929-1986) verwierf bekendheid als acteur bij o.a. het Nederlands Kamertoneel (1975-63), Ensemble (1963-64), de Nederlandsche Comedie (1964-65) en het RO-theater (1977-78) en als medeauteur van *T 68*. In 1962 werd hij docent aan het R.I.T.C.S., waar hij sindsdien talrijke aspirant-acteurs de essenties van het vak bijbracht en onvermoeid ijverde voor de actualisering van het leerplan.

DEN BOEF (August Hans), "Jacoba van Velde", *Raster*, 1986, nr. 38, pp. 50-54.

Kort na de tweede wereldoorlog trad Jacoba van Velde (1903-1985) op als literair agent van Beckett in Frankrijk. Haar broers Bram en Geer (een persoonlijke vriend van de auteur) waren er als schilder actief. Terug in Nederland vertaalde ze bijna het hele oeuvre van Beckett en speelde — o.a. als dramaturge bij Toneelgroep Studio — een belangrijke rol bij de introductie van het moderne Franse theater.

DE VOOGD (Stephanie), "De Bacchanten en het feminisme", *Hermeneus*, 58(1986), nr. 4, pp. 232-237.

In *Bacchanten* onderscheidt Euripides twee soorten bewustzijn: dat van de mens in de natuur en dat van de mens tegenover de natuur. Zowel de "bezeten" bacchanten, die in de natuur zijn teruggevallen, als de "mannelijke" Pentheus, die zich arrogant opstelt tegenover de natuur, gaan zich aan uitersten te buiten en kunnen hun ondergang niet vermijden. Dionysus, de "Onverdeelde", de "androgyn", bewijst het belang van beide vormen van bewustzijn, gescheiden door een grens die enkel zin heeft als zij kan worden overschreden.

DE VOS (Jozef), "Walter Tillemans en het Raamteater", *Ons Erfdeel*, 29(1986), nr. 5, pp. 727-731.

Brecht-kenner W. Tillemans richtte in 1978 samen met T. Brouwers en F. Aendenboom, twee andere K.N.S.-mensen, het Antwerpse Raamteater op. Zijn streven naar directe communicatie met het publiek komt tot uiting in *Pak'em Stanzi* van C. Luckham. De volkse stijl is ook typisch voor *De Spaanse Brabander* van Bredero en Van den Broecks *De Tuinman van de Koning*. Pure theatraliteit ligt dan weer aan de basis van Shakespeares *Midzomernachtdroom* en Rostands *Arme Cyrano*, bewerkt door P. Kohout, een auteur die Tillemans al tot talrijke ensceneringen inspireerde. In *Hamlet*, de productie waarmee hij het Raamteater Op het Zuid opende, staat de bezinning op het acteren zelf centraal.

DHOOGHE (Luk), "Het Muziektheater in Amsterdam. Lucht-kussens en streepjesplafond", *Etcetera*, 4 (1986), nr. 15, pp. 27-33.

Op het einde van de jaren zeventig werden de plannen voor de bouw van een muziektheater en een nieuw stadhuis voor Amsterdam gecombineerd tot één pro-

ject. Het muziektheater, dat onderdak biedt aan de Nederlandse Operastichting, het Nationaal Ballet en het Nederlands Balletorkest en bovendien een receptieve functie heeft, werd onder een hoek van vijf graden gebouwd tussen de benen van de L van het stadhuis. De zaal heeft de vorm van een amfitheater; het lijsttoneel kan worden gebruikt met open of gesloten orkestbak en met vergroot proscenium.

GERITS (Joris), "Enkele polemische momenten uit de geschiedenis van de Nederlandse letteren", *Kreatief*, 20(1986), nr. 3, pp. 13-30.

Literaire polemieken hebben in de Nederlanden zelden betrekking op het theater. Wel waren rond 1620 de Nederduytsche Academie en De Eglantier in een pen-nestrijd gewikkeld. S. Coster en Th. Rodenburg verdedigden respectievelijk het aristotelische drama en de vrije, Spaanse stijl. L. Meyer en A. Pels, oprichters van het genootschap Nil Volentibus Arduum in 1660, verheerlijkten het Franse classicisme en keerden zich tegen het toneel van Hooft en Vondel.

HALLYN (F.), "Variaties op Molières 'Dom Juan'", in: DECREUS (F.) en VANDAMME (F.) [red.], *Taal, mythe en religie. Huldeboek Roger Thibaut*, Gent, 1986, pp. 189-197.

In de middeleeuwen beheerste het fides-begrip de godsdienstige en maatschappelijke verhoudingen. Deze vertrouwensband ging verloren in de zestiende eeuw: de religieuze opvattingen werden in twijfel getrokken, de sociale relaties werden onzeker (cf. *Il principe* van Machiavelli). Ook Dom Juan is een machiavellist: hij speelt een virtuoos spel met de taal, die samengesteld is uit arbitraire tekens.

HUBERTS (W.S.), "George Kettmann (1898-1970)", *Maatstaf*, 24(1986), nr. 10, pp. 56-79.

G. Kettmann, journalist, dichter, romancier en overtuigd nationaal-socialist, was ook bedrijvig voor het toneel. Toneelgroep Fascio monteerde in 1933 *De dag die komt*, een stuk door en voor N.S.B.'ers. Na de oorlog schreef hij in de gevangenis o.a. *De piraten*, in 1954 door gedetineerden opgevoerd, en *Rebellie in 1977*.

HUMMELEN (W.M.H.), "De mise-en-scène van Bredero's 'Lucelle'", in: VAN EEMEREN (G.) en WILLAERT (F.) [red.], *'T Ondersoeck leert. Studies over middeleeuwse en 17de-eeuwse literatuur ter nagedachtenis van prof. dr. L. Rens*, Leuven/Amersfoort, Acco, 1986, pp. 201-212.

Bredero's *Lucelle* (1616) is de vertaling van een gelijknamig Frans stuk uit 1576 van Louis Le Jars. Terwijl hij Le Jars de gespeelde ruimte bestaat uit het centrale woonvertrek met daarachter de een trapje hoger gelegen kamer van Lucelle, biedt de tekst van Bredero onvoldoende elementen om de mise-en-scène van het stuk als geheel te bepalen. Aanvankelijk lijkt de kamer van het meisje zich op een hogere verdieping te bevinden, later is speltechnisch een gelijkvloerse ruimte vereist.

LOWYCK (Anton), "Nederlandstalige schrijvers in Hondschote, Westhoek

van de Nederlanden in Frankrijk", in : *Jaarboek 8 Zannekin*, 1986, pp. 5-30.

Tussen de zestiende eeuw en heden telde Hondschote dertig Nederlandstalige literatoren. Een aantal van hen toonde ook interesse voor het toneel. In de achttiende eeuw waren dit Lazarus Maes, auteur van *De geboorte Christi*, een stuk dat ontelbare malen werd opgevoerd tussen 1770 en 1850, en Willem de Baviere. Tot de negentiende-eeuwse schrijvers behoorden Ludovicus Willems, Breyne (die *Hamlet* en *Romeo en Juliette* in de versie van Ducis vertaalde), Lodewijk Ryngaert, Van Wemers (de stichter van een reizend volkstoneel) en Jan Baptiste Mouveau.

MAAS (Nop), "Quand le monde s'en mêle. Een vroege versie van Emants' toneelstuk 'Om de mensen'", *Juffrouw Ida*, 12(1986), nr. 2, pp. 11-14.

Een vroege versie van *Om de mensen* werd in 1909 in Parijs ten tonele gebracht. Het stuk toont hoe de lasterlijke aantijgingen van burens en familie het aanvankelijke vertrouwen tussen man en vrouw vernietigen. M. Emants' pogingen om de opvoering van het slecht vertaalde en sterk verkorte *Quand le monde s'en mêle* te verhinderen, mislukten ; achteraf kon hij zich enkel in de pers van de voorstelling distantiëren.

MEEUS (H.), "Vier schuchtere vrijers. Starters 'Jan Soetekauw' en zijn navolgers", in : *'T Ondersoek leert*, pp. 219-231.

J. Starters *Jan Soetekauw*, eerst verschenen als "Tusschenspel" bij *Daraide* (1621), werd in 1624 afzonderlijk gepubliceerd. Het thema van deze klucht, waarin een jongeman op aansporen van zijn moeder een meisje zoekt en er uiteindelijk in slaagt de nacht met haar door te brengen, inspireerde ook G. Severins van Cuilla (1632), F. Roest (1634) en F.C. De Conincq (1638). De inhoud is vrij gelijklopend ; wel wordt hij steeds dommer en zij steeds minder toegeeflijk. Door het knappe gebruik van de volkstaal steekt Starter boven zijn navolgers uit.

MERCKX (Kees), "Václav Havels morele strijd om het bestaan", *Bzzletín*, 14(1986), nr. 140, pp. 66-71.

Het tuinfeest (1963) van V. Havel luidde de bloei in van het Tsjechische absurde toneel, dat vooral politiek en maatschappij in zijn satire betrok. Zelf ging hij ook een tijd in die richting door ; de stijl van *Largo desolato* (1984) is evenwel realistischer. In dit stuk kan een Tsjechisch intellectueel de druk die door de overheid, de zwijgende meerderheid en de eigen dissidente kringen op hem wordt uitgeoefend niet weerstaan. Havel is echter meer dan een criticus van het communistische systeem : in zijn werk wordt een algemeen-menselijke thematiek aangeraakt.

MEIJER DREES (Marijke), "Toneelopvattingen in beweging : rivaliteit tussen Vos en Vondel in 1641", *De nieuwe taalgids*, 29(1986), nr. 5, pp. 453-460.

In de opdracht bij *Aran en Titus*, het debuut van Jan Vos, kwam een rivaliteit met Vondel aan de oppervlakte. Vos wierp zich op als tegenpool van de innovator Vondel, die zich op het Griekse drama oriënteerde. Hij stouwde zijn volgens de in zwang zijnde conventies gebouwde Senecaanse drama vol met meer gruweldaden

en monstrositeiten dan gebruikelijk was, om zo de kloof met Vondels idealiserende streven naar volmaaktheid te benadrukken.

MENDL-SCHRAMA (Heleen), "The Mask of Orpheus, een gecompliceerde maar indrukwekkende opera van Harrison Birtwistle", *Mens en Melodie*, 41(1986), nr. 9, pp. 350-355.

De opera *The Mask of Orpheus*, die op 21 mei 1986 in de English National Opera in première ging, brengt niet alleen een eigentijdse visie op de Orpheusmythe, maar werkt ook genrevernieuwend. De drie bedrijven hebben elk een eigen structuur. De tijd verloop niet lineair en eenzelfde gebeurtenis wordt in een gewijzigde vorm herhaald. De hoofdrollen — Orpheus, Eurydice en Aristaeus — worden alle drie uitgebeeld door een zanger, een mimespeler en een marionet, die steeds een ander facet van de actie belichten.

MUNS (Lodewijk), "Het bestiarium van Richard Wagner", *Mens en Melodie*, 41(1986), nr. 12, pp. 522-532.

De dieren (vogels, paarden, een beer, een draak) in de opera's van Wagner plaatsen de regisseurs voor een moeilijke keuze : abstractie noch naturalisme overtuigen. Hun aanwezigheid zorgt niet alleen voor spektakel, maar heeft ook een ideologische achtergrond. Wagner, een aanhanger van het vegetarisme, paste Schopenhauers filosofie van het medelijden eveneens toe op de dierenwereld en de natuur. Parsifals berouw over het doden van een zwaan is hiervan een tekenend bewijs.

NIJSTEN (G.), "Van dichters en sprekers. Het literaire leven aan het hof van de hertogen van Gelre (±1370- ±1470)", *Literatuur*, 3(1986), nr. 5, pp. 289-296.

Van de teksten die dichters en sprekers in opdracht van het hof van Gelre maakten en voordroegen, bleef weinig bewaard. Het middeleeuwse drama was vooral in steden als Nijmegen en Arnhem te vinden ; "gesellen" voerden er vastenavond- en mysteriespelen op.

OEY-DE VITA (E.), "De wanen van Caspar Barlaeus ten tonele gevoerd in de herfst van 1648 ?", in : *T Onderzoek leert*, pp. 329-339.

Het toneelstuk *Lingua Ofte Strijd tusschen de Tong en de vijf Zinnen, Om de Heerschappij*, door Lambert van de Bos in 1648 uit het Engels vertaald, bevat een passage waarin de waanideeën van de aan melancholie lijdende C. Barlaeus, die enkele maanden tevoren was overleden, worden opgesomd. Van den Bos rekende erop dat de door hem ingelaste toespeeling door een deel van het publiek van de Amsterdamse Schouwburg zou worden herkend.

ORANJE (Hans), "De *Bacchae* van Euripides : wat is 'schoon', wat is 'rechtvaardig' ?", *Hermeneus*, 58(1986), nr. 4, pp. 225-231.

Om de Thebanen te leren dat zij niet zijn ingewijd in zijn mysteriën, heeft Dionysus alle vrouwen in de stad met waanzin geslagen en de berg Cithaeron op-

gejaagd. De jonge koning Pentheus wil ten alle prijze de rust herstellen, maar wordt van zijn wil beroofd en vertrekt, verkleed als een bacchante, naar de berg. Het geïsoleerde individu wordt door de massa verscheurd : de sociale structuur is vernietigd. *Bacchae*, waarin de transformatie mens-dier en de daarmee samenhangende tegenstelling tussen wijsheid en dwaasheid zo prominent is, tekent het lot van de mensheid in haar weg naar de beschaving.

POS (Arie), "Tussen plicht en passie. Over Slauerhoffs drama 'Jan Pietersz. Coen'", *Literatuur*, 3(1986), nr. 5, pp. 268-272.

Jan Pietersz. Coen (1931), dat zich afspeelt in het zeventiende-eeuwse Bata-
via, is noch een aanklacht tegen het kolonialisme, noch een waarheidsgetrouw historisch document. Hun liefde voor het natuurkind Sara plaatst de despotische gouverneur-generaal Coen, dominee Hurnius, aan wie zij wordt uitgehuwelijkt, en luitenant Cortenhooff, haar minnaar, voor een tragisch conflict tussen plicht en passie. Begin 1986 werd dit stuk voor het eerst op de planken gebracht door het Nederlandstalig Repertoire Gezelschap.

RUTTEN (André), "Veertig jaar Nederlands toneel", *Toneel Teatraal*, 107(1986), nr. 9, pp. 31-34 (XII) ; nr. 10, pp. 17-18 (XIII).

In de jaren zestig nam in Nederland de onvrede met het theaterbestel toe ; het toeschouwersbestand liep drastisch terug. Het seizoen 1967-68, tijdens hetwelk de grote gezelschappen het aantal reisvoorstellingen beperkten, bracht niet de verhoopde verbetering. Kort daarop brak de Actie Tomaat los, die duurde van 9 oktober 1969 tot 7 januari 1970. De tomatengooiers raakten het evenmin eens over een reorganisatieplan. Wel werd het Werkteater opgericht en ontstonden onder impuls van het Mickery-theater nieuwe, kleinschalige groepen.

SMITS-VELDT (M.B.), "De 'Isabella' van Hooft en Coster : modern of modieus ?", in : *T Onderzoek leert*, pp. 233-244.

Het op een episode uit *Orlando Furioso* (1516) geïnspireerde treurspel *Isabella* (1619), begonnen door Hooft, maar uitgewerkt en ingeleid door Coster, is deels een reactie op *Rodomont en Isabella* (1618) van Rodenburg. Toch kunnen enkel het stellen van de waarschijnlijkheidseis en de logische aaneenschakeling van de scènes als modern worden bestempeld. Modieus zijn de komische, boertige tafere-
len, de overvloed aan bloed en tranen en het afsluitende bovenaardse spektakel.

VAN DER VOORT (Cok), "Een schrijver op zoek naar de waarheid", *Bzzletin*, 14(1986), nr. 139, pp. 23-29.

Het oeuvre van Pirandello toont de desintegratie van de positivistische maatschappij met haar geloof in de onbeperkte vooruitgang. De personages in zijn "toneelmatige" novellen en "verhalende" toneelstukken hebben een gespleten persoonlijkheid ; zij worden beheerst door het verleden. Pirandello is geen naturalist, maar een relativist of "humorist", die de contrasterende aspecten van elk verschijnsel belicht.

VANDE VEIRE (Frank), "Een nooit sluitende sarcofaag. Aantekeningen omtrent Pasolini's tragedie *Orgie*", *Yang*, 22(1986), nr. 130, pp. 50-58.

"Ik ben pas dood" is de sleutelzin in *Orgie*. De personages streven hun eigen dood na als het enige pure, allerindividueelste gebeuren dat een einde maakt aan alle commentaar. De taal verhindert hen echter "de scène van [hun] leven af te sluiten" (p. 56).

VAN DYCK (J.), *La comédie des comédies* (1629). Un épisode comique dans la querelle autour des premières 'Lettres' de G. de Balzac", in : *'T Ondersoek leert*, pp. 271-281.

In de polemieek die gevoerd werd naar aanleiding van de publikatie van de *Lettres* (1624) van Jean-Louis Guez, sieur de Balzac, neemt *La Comédie des Comédies* (1629) van Du Peschier een aparte plaats in. Om de hyperbolische, hoogdravende stijl van de Balzac te ridiculiseren, verwerkte de auteur fragmenten uit diens werk in dit banale stuk over een man die zijn dochter wil uithuwelijken aan de meest welsprekende pretendent.

VAN EEMEREN (G.), "Dramatische auteurs uit de periode 1600-1650 en sommige van hun voorkeuren. Een eerste overzicht", in : *'T Ondersoek leert*, pp. 165-178.

Als men de produktie van de auteurs die ten minste drie drama's hebben geschreven tussen 1600 en 1650 op basis van vaste indelingsprincipes vergelijkt, blijkt dat de meeste schrijvers de eenmaal door hen gekozen werkwijze trouw bleven. Vondel, Hooft en Coster putten hun inspiratie vooral uit de klassieke mythologie en de bijbel; Rodenburg (de produktiefste) en Krul verkozen blij eindigende, romaneske stukken. Het veelvuldige gebruik van sinnekens en allegorieën maakte Duym en De Koning tot overgangsfiguren. Van Nieuwelandt, Berckmans en Voskuyl zochten gruwel en sensatie. Bredero was zeer onafhankelijk.

VAN ELSLANDER (A.), "Letterkundig leven in de Bourgondische tijd. De rederijkers", in : *Terugblik. Opstellen en toespraken van A. Van Elslander*, Gent, 1986, pp. 9-25.

Van 1430 tot laat in de zestiende eeuw hebben de rederijkerskamers hun stempel op het literaire leven in onze gewesten gedrukt. Toneel was het belangrijkste genre. In besloten kring werden tafelspelen opgevoerd. Op de vaak indrukwekkende landjuwelen werden komische esbatementen en ernstige spelen van sinne vertoond. Belangrijke gebeurtenissen uit het leven van de Bourgondische vorsten werden in toneelstukken bezongen.

VAN ELSLANDER (A.), "Cyriel Buysse herdacht", in *Terugblik*, pp. 129-146.

De herdenking van 1959, honderd jaar na zijn geboorte, leidde een hernieuwde belangstelling voor het werk van C. Buysse in. Voor de echte doorbraak zorgde de

door Jo Dua geregisseerde produktie van *Het gezin van Paemel*, met Robert Marcel in de hoofdrol. In de jaren zeventig kon worden gestart met de uitgave van zijn verzameld werk. De vijftigste verjaardag van zijn overlijden werd in 1982 herdacht met o.a. de evocatie "Ik voel me een boom" in de Gentse K.N.S.

VAN ELSLANDER (A.), "Buysse en Maeterlinck", in : *Terugblik*, pp. 147-166.

Buysse en Maeterlinck waren vanaf 1890-91 met elkaar bevriend. In een artikel uit 1902 verdedigde Buysse Maeterlincks toneel ; hij verwachtte — ten onrechte — een evolutie naar meer realisme. Maeterlinck van zijn kant was vol lof over *Het gezin van Paemel* en zijn vriend mocht als een van de eersten *l'Oiseau Bleu* lezen. De enige twee bewaard gebleven brieven van Buysse aan Maeterlinck worden hier afgedrukt.

VAN ELSLANDER (A.), "Maurice Maeterlinck et la littérature flamande", in: *Terugblik*, pp. 251-267.

Het toneel van Maeterlinck werd in Vlaanderen vrij koel onthaald : in 1902 verwekten zijn geringschattende uitlatingen over het "Vlaams" groot ongenoegen, in 1914 werd zijn werk door de katholieke kerk veroordeeld. Wel werden enkele stukken opgevoerd in de K.N.S. te Gent en kaaptten de Verenigde Taal- en Kunstminnaars uit Deinze met een schitterende interpretatie van *De blauwe vogel* in 1948 het Landjuweel weg. De levensfilosofie van Maeterlinck liet sporen na in Felix Timmermans' drama *Holdijn* (1911).

VERHOEFF (Han), "Over een zonde tegen de Heilige Geest. Sartre's *Séquestrés d'Altona*", *Bzzleten*, 14(1986), nr. 139, pp. 20-22.

Om zich tegen zijn burgerlijk milieu te verzetten heeft Frantz, de protagonist van *Les Séquestrés d'Altona* (1960) zich sinds zijn terugkeer van het oostfront in zijn kamer opgesloten. Nu zijn vader stervende is, wil zijn schoonzus Johanna hem ertoe bewegen zijn al dertien jaar aanslepende isolement op te geven. De dialoog wordt abrupt afgebroken als Frantz verklaart te hebben gefolterd. Sartre heeft deze afloop allerminst voorbereid, zodat de hele tragedie een misverstand wordt.

VOGELAAR (J.F.), "Samuel Beckett : Passeur van het interval", *Raster*, 1986, nr. 38, pp. 83-118.

Becketts personages wantrouwen de taal, die ze — door herhalingen, invoevingen, weglatingen, vervormingen enz. — op een meesterlijke wijze radbraken. Met behulp van woorden pogen ze zich te ontdoen van de hen opgedrongen identiteit. De pauze, het interval voor het spreken, sterkt echter de hoop op verandering.

WAMBACQ (Johan), "Het nieuwe Vlaamse theater : pure Diogenes !", *De Nieuwe Maand*, 29(1986), nr. 7, pp. 27-33 (*Een bewogen portret. Cultuur en politiek in Vlaanderen. 10 jaar Kritak 1976-1986*).

Het Vlaamse margetheater, dat nu al bijna tien jaar in het buitenland wordt.

toegejuicht en in eigen land wordt miskend, heeft de kwaliteiten van een strip : het is naïef, direct en speels. Muziek, tekst en beeld versmelten tot een harmonisch geheel ; men kan stellen dat "dit soort 'multimediaal' theater dé kunstvorm wordt van de ecologische era" (p. 33).

ZAALBERG (C.A.), "Aantekeningen bij 'Angeniet'", in *'T Onderzoek leert*, pp. 213-217.

Angeniet, een door J. Starter voltooid stuk van Bredero, mag een pastorale worden genoemd : er zijn enkele reminiscenties aan Hoofts *Granida* en het grootste deel van de handeling speelt zich af in een tuin buiten de stadsmuren van Amsterdam.

ZONNEVELD (Loek), "'Onze tijd loopt hier achter, de tussenruimte is niet vast te stellen'. De eenvoud van Tadeusz Kantor en de klop-klop van zijn bewonderaars", *Toneel Teatraal*, 107(1986), nr. 10, pp. 4-11.

De acteurs die optreden in de onsamenvatbare composities van T. Kantor rond dood, verleden en herhaling, zijn als super-marionetten, die door hem worden gemanipuleerd. De talrijke objecten, ongrijpbaar voor de menselijke geest, stralen een fascinerende kracht uit. De erg visuele spektakels zijn een ode aan de eenvoud.

c. proefschriften (academiejaar 1985-86)

Noot van de redactie :

Wij danken prof. dr. L. Lamberechts (Katholieke Universiteit Leuven en Campus Kortrijk) en de heer R. Geerts (Vrije Universiteit Brussel), die op onze vraag gericht aan alle Vlaamse en Nederlandse universiteiten zijn ingegaan en ons een lijst van proefschriften bezorgden.

1. licentiaatsverhandelingen

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

ANTHONIS (Tinne), *Dromen op de zeventiende-eeuwse scène en een onderzoek naar de functie van dromen in zes Nederlandse tragedies*. (Germaanse filologie)

BAEJAERT (Liselotte), *De macht der theaterlijke dwaasheden — Jan Fabre. Beschrijving van het ontstaansproces, opvoeringsanalyse, semiotische benadering* (Germ. fil.)

BAEJAERT (Liselotte), *De macht der theaterlijke dwaasheden — Jan Fabre. Een receptiestudie*. (getuigschrift theaterwetenschap)

BLANCKAERT (Ann), *Cassandra, Teiresias en Calchas in de Griekse tragedie*. (klassieke fil.)

DEBROYER (Geneviève), "La Balade du Grand Macabre". Etude de la réception de la pièce en Belgique francophone. (Romaanse fil.)

DE KONINCK (Guy), "Magie Rouge" de Michel de Ghelderode : ses traductions néerlandaises et leur réception. (Rom. fil.)

DE VUYST (Hildegard), *Een onderzoek naar de spelopdrachten in "Jozef-Vek" en andere drama's van Johan Boonen*. (Germ. fil.)

GODTS (Ilse), "Where stood Belgia, The Netherlands ? Oh, sir. I didn't look so low". *Shakespeare-ensceneringen en hun kritieken in Vlaanderen tussen 1976 en 1985*. (Germ. fil.)

GOEGEBEUR (Katelijn), *De gevisualiseerde betekenis in Sophocles' "Philoctetes"*. Een studie van optredens en exits naar het voorbeeld van Oliver Taplin. (klassieke fil.)

GOYENS (Kristin), *Plutarchus' voorstelling van Antonius' karakter in de "Vita Antonii" en een vergelijking met Shakespeares "Antony and Cleopatra"*. (klass. fil.)

GYSENS (Steven), *De antieke bronnen van Racines "Phèdre"*. Een status quaestionis. (klass. fil.)

JANS (Erwin), *Deixis in vertaling : "A Midsummer Night's Dream"*, vertaald door Claus en Courteaux. (getuigschrift theaterwetenschap)

JOYE (Luc), *Mephisto, Klaus Mann und Ariane Mnouchkine, von Roman zu Theaterstück* (Germ. fil.)

KENIS (Marc), *Cassandra bij Aeschylus en Christa Wolf. Een vergelijkend onderzoek*. (klass. fil.)

LOWEL (Geert), *De figuur van Deianira in Sophocles' "Trachiniai"*. (klass. fil.)

MAEKELBERGH (Robin), *Elias Canetti : der Weg ins Labyrinth. Eine thematische Analyse von zwei Dramen : "Hochzeit" und "Die Befristeten"*. (Germ. fil.)

MERLEVELDE (Johan), *Het "Iephte"-drama van I. Lummænaeus a Marca*.

Synoptische uitgave en vergelijking met de "Iephtes" van G. Buchanan. (klass. fil.)

ROZENSKI (Pierre), *Michel de Ghelderode en Pologne. Etude de réception de "La Balade du Grand Macabre", de "Magie Rouge" ...* (Rom. fil.)

VANGRIEKEN (Marc), *Drie kluchten op de stof van "Aechje van Enckhuyzen" kwantitatief vergeleken.* (Germ. fil.)

VANHEE (Frank), *"Thomas Brasch : Tasso heute. Eine Analyse der bisherigen Versuchsanordnungen.* (Germ. fil.)

VAN HEE (Jacques), *Michel de Ghelderode : "Pantagleize". Etude de réception des représentations en français en Belgique.* (Rom. fil.)

WILLEMS (Hilde), *Een kwantitatieve vergelijking van drie zeventiende-eeuwse Nederlandse drama's op de stof van Cervantes' "Gitanella".* (Germ. fil.)

WILLEMS (Nathalie), *Analyse dramaturgique de "La bonne soupe" de Félicien Marceau.* (Rom. fil.)

RIJKSUNIVERSITEIT GENT

BALTHAZAR (Nic), *De Raad van Advies voor de toneelkunst, of de evaluatie geëvalueerd.* (Germ. fil.)

BOSSUYT (Lieve), *Het Kortrijkse amateurtoneel in de stadsschouwburg (1920-1985).* (speciale licentie in de algemene literatuurwetenschap)

CRUYT (Rudy), *Drama en theater in het middelbaar onderwijs* (Germ. fil.)

DAMMAN (Katia), *Het Const-thoonende iuweel. Bijdrage van Hazerswoude. Tekstuutgave met inleiding, verklarende aantekeningen en glossarium.* (Germ. fil.)

DEBRABANDERE (Peter), *De tekstsoort "Recensie" Een linguïstische en stilistische beschrijving.* (Germ. fil.)

DE BROUWER (Jan), *Lucius Accius : Philoctetes. De fragmenten van een tragedie. Een status quaestionis van de reconstructiepogingen van de tragedie "Philoctetes" aan de hand van de bewaarde fragmenten.* (klass. fil.)

DE BRUYNE (Katty), *Joe Orton Anarchistic Rebel* (Germ. fil.)

DE GOS (Martine), *Een basisbibliografie i.v.m. het vak acteren en de acteurol actrice.* (speciale lic. in de algemene literatuurwetenschap)

DE JAEGER (Nancy), *De populariteit van Euripides in de tweede eeuw v.C. : literaire testimonia & vaasafbeeldingen* (klass. fil.)

DEVOS (Barbara), *Seneca's Hercules* (klass. fil.)

DEVRIENDT (Marianne), *Const-thoonende iuweel (Zwolle, 1607) : bijdrage van Leiden, Vlaamse Kamer. Tekstuutgave met inleiding, verklarende aantekeningen en glossarium.* (Germ. fil.)

GEERARDYN (Martine), *Het toneeloeuvre van Pieter De Prins* (Germ. fil.)

GOOSSENS (Sophie), *Een receptie-onderzoek : de eerste vijf toneelstukken van Walter van den Broeck.* (Germ. fil.)

HALSBERGHE (Rosette), *Shakespeare in de romantische opera. Een vergelijkende studie.* (Germ. fil.)

HANSSSENS (Els), *Ritueel toneel. Ritueel in "Moratorium" en "Thyestes" van Hugo Claus.* (Germ. fil.)

LAMMENS (Wouter), *Seneca. Troades. Onderzoek van literatuurwetenschappelijke methodes toegepast in de Troades-commentaren* (klass. fil.)

METSU (Els), *Christopher Hampton. An Introduction to his Plays.* (Germ. fil.)

MOERENHOUT (Kathleen), *Het twistgesprek bij Silius Italicus. Literaire en historische aspecten van de dialoog tussen strijders.* (klass. fil.)

PILLART (Bart), *Const-thoonende iuweel (Zwolle, 1607). Bijdrage van Leiden, Hollandse Kamer. Tekstuutgave met inleiding, verklarende aantekeningen en glossarium.* (Germ. fil.)

TAS (Maria), *Afrikaans en Europees poppenspel. Een vergelijkende studie van specifieke verschillen in dramatische expressievormen.* (speciale lic. in de algemene literatuurwetenschap)

TEIRLINCK (Marina), *Volker Brauns "Hinze und Kunze" : eine proletarische Fassung von Goethes "Faust"*. (Germ. fil.)

TUTELEERS (Veronique), *The Dramatic Work of Graham Greene* (Germ. fil.)

VANDERHAEGEN (Jan), *En Norénsk trilogi : Natten är dagens mor — Kaos är granne met Gud — Modet att döda.* (Germ. fil.)

VAN GOETHEM (Hilde), *Het toneel van Botho Strauss — een politiek theater ? — achtergronden en beschouwingen* (moraalwetenschap)

VAN GOETHEM (Karine), *De populariteit van Euripides in de 1e eeuw v.C. : literaire testimonia en (vaas)afbeeldingen.* (klass. fil.)

VIAENE (Franky), *Const-thoonende iuweel. Bijdrage van Schiedam. Tekstuitgave met verklarende aantekeningen en glossarium* (Germ. fil.)

VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

DUJARDIN (Paul), *Aspecten van vernieuwing in het muziektheater. Ruimte, Regie en Respons* (Germ. fil.)

GILLEMEN (Luc), *Interpersonal Relationship in John Osborne's "Look Back in Anger". A Pragmatic Analysis.* (Germ. fil.)

HAARBRINK-MEETER (Joyce), *Brian Friel, Analysis of an Irish Playwright.* (Germ. fil.)

METTEN (Benny), *Max Frischs "Biedermann und die Brandstifter". Lehrstück ohne Lehre.* (Germ. fil.)

2. doctoraalscripties

RIJKSUNIVERSITEIT GENT

PIKHAUS (Patricia), *Het tafelspel bij de rederijders* (Germ. fil.)

II. DRAMATEKSTEN

a. in boekvorm

ARISTOPHANES, *Ploutos, de god van het geld*, vertaald door Stefaan Couvreur, Leuven/Amersfoort, Acco, 1986, 57 p. (Syrinx reeks 9) (ISBN 90-334-1317-5) : zie bespreking

BERNARDT (Georg), *Dramata sacra — Salzburg 1684 : Sammelband der vierundzwanzig von 1644 bis 1646 in der Innsbrucker Jesuitenkirche in Deutscher Sprache aufgeführten religiösen Dramen*, Amsterdam, APA Holland University

Press, 1986, 113 p. (fotomechanische herdruk van de uitgave : Salzburg, Mayr, 1684) (ISBN 90-302-1310-8)

CLARK (Ron) en BOBRICK (Sam), *Ben jij dat, Norman ?*, oorspronkelijke titel *Norman, Is That You ?*, vertaald door Sjoukje Hooymaayer, Bussum, De Toneelcentrale, 1986, 60 p. (ISBN 90-6315-036-9)

CLAUS (Hugo), *De dans van de reiger*, Amsterdam, De Bezige Bij, 1986⁹, 67 p. (ISBN 90-234-0960-4)

CLAUS (Hugo), *Mama, kijk zonder handen !*, Amsterdam, De Bezige Bij, 1986, 75 p. (ISBN 90-234-0959-0)

COPPENS (Paul), *Hora est*, Vereniging van Vlaamse Toneelauteurs v.z.w., 1986, 67 p. (Hedendaags Nederlands Toneel 65)

DE JONGE (Freek), *De bedevaart*, Amsterdam, De Harmonie, 1986, 112 p. (ISBN 90-6169-272-5)

D'ENNERY en CORMON, *De twee wezen*, vertaald en voorzien van een aantal liedjes door Ernst van Altena, Bussum, De Toneelcentrale, 1986, 61 p. (ISBN 90-6315-040-7)

DE WIT (Willi), *Moeders*, Vereniging van Vlaamse Toneelauteurs v.z.w., 1986, 37 p. (Hedendaags Nederlands Toneel 64)

GELISSEN (Paul), *Al wie daar zegt, de reus die komt* en *De directeur is een brood*, Vereniging van Vlaamse Toneelauteurs v.z.w., 1986, 15 p. en 39 p. (Hedendaags Nederlands Toneel 66)

GOLDONI (Carlo), *De Venetiaanse tweeling*, vertaald door Jules Royaards, Bussum, De Toneelcentrale, 1986, 63 p. (ISBN 90-6315-029-6)

HOFMAN (Jan), *Ronzebons !!!*, Bussum, De Toneelcentrale, 1986, 81 p., (ISBN 90-6315-037-7)

LAUWEREINS (Siegfried), *Een burgerlijke tragedie*, Vereniging van Vlaamse Toneelauteurs v.z.w., 1986, 61 p. (Hedendaags Nederlands Toneel 64)

LEVANO (Chaim), *Hersenschimmen*, vrij naar de gelijknamige roman van J. Bernlef, Amsterdam, International Theatre Bookshop en Toneelgroep Centrum, 1986, 120 p. (ISBN 90-6403-139-8)

LEVY (Benn W.), *De roof van de gordel*, oorspronkelijke titel *The Rape of*

the Belt, bewerkt door Alfred Pleiter en Emiel Pels, Bussum, De Toneelcentrale, 1986, 67 p. (ISBN 90-6315-028-8)

MILLER (Peter) en LEWTON (Randall), *The Sweeney Todd shock 'n roll show*, vertaald door Karel Van Bosheim, liedjes van Jaap Reiding, Bussum, De Toneelcentrale, 1986, 50 p. (ISBN 90-6315-030-X)

MROZEK (Slawomir), *Het slachthuis*, een hoorspel, vertaald door Benjamin Gijzel, Amsterdam, International Theatre Bookshop en Rotterdam, F. Act, 1986, 128 p. (ISBN 90-6403-131-2)

OSTROVSKY (Alexander Nikolaevich), *Dagboek van een deugniet*, uit het Engels vertaald door Rodney Ackland, Bussum, De Toneelcentrale, 1986, 72 p. (ISBN 90-6315-033-4)

SHAKESPEARE (William), *Hamlet*, vertaald door Gerrit Komrij, Amsterdam, International Theatre Bookshop en Publiektheater, 208 p. (ISBN 90-6403-143-6)

SHAKESPEARE (William), *Othello*, vertaald door Bert Voeten, Amsterdam, De Bezige Bij, 1986, 168 p. (ISBN 90-253-1572-0)

SLAUERHOFF (J.), *Jan Pietersz. Coen*, Den Haag, Nijgh en Van Ditmar, 1986, 123 p. (ISBN 90-236-5667-9)

STOREY (David), *Mooi weer vandaag*, oorspronkelijke titel *Home*, bewerkt door Bert Voeten, Bussum, De Toneelcentrale, 1986, 67 p. (ISBN 90-6315-032-6)

STRINDBERG (August), *Freule Julie en andere eenakters*, vertaald door Karst Woudstra en Rita Törnqvist, Amsterdam, International Theatre Bookshop, 1986, 180 p. (ISBN 020-226489)

STRINDBERG (August), *Kamerspelen*, vertaald door Karst Woudstra, Amsterdam, International Theatre Bookshop, 1986, 143 p. (ISBN 90-6403-135-5)

VAN DEN BROECK (Walter), *Groenten uit Balen*, Antwerpen, Manteau, 1986¹³, 94 p. (ISBN 90-223-0841-3)

VAN DEN BROECK (Walter), *Het Wemelbed*, Antwerpen, H, 1986, 68 p. (ISBN 90-5067-010-5)

VAN DIS (Adriaan), *Tropenjaren*, VAN KEULEN (Mensje), *De zaak VERBOGT* (Thomas), *Heden Christine*, Utrecht, Veen, 1986, 134 p. (ISBN 90-204-2493-9)

VONDEL, *Volledige dichtwerken en oorspronkelijke proza*, verzorgd door Albert Verwey, opnieuw uitgegeven met een inleiding door Mieke B. Smits-Veldt en Marijke Spies, Amsterdam, H.J.W. Becht, 1986, 1451 p. (ISBN 90-230-0611-9)

WILLIAMS (Tennessee), *De getatoueerde roos*, oorspronkelijke titel *The Rose Tattoo*, vertaald door Gerrit Kouwenaar, Bussum, De Toneelcentrale, 1986, 95 p. (ISBN 90-6315-039-3)

b. in tijdschriften, jaarboeken en verzamelwerken

BECKETT (Samuel), "Een stuk monoloog", oorspronkelijke titel *A Piece of Monologue*, vertaald door Ruud Hisgen en Paul Regeer, *Raster*, 1986, nr. 38, pp. 73-77.

BECKETT (Samuel), "Schommelzang", oorspronkelijke titel *Rockaby*, vertaald door Hans Tentije, *Raster*, 1986, nr. 38, pp. 78-82.

FOKKEMA (Frouke), "Camping à la Ferme", *Toneel Teatraal*, 107(1986), nr. 9, pp. 20-22.

POURVEUR (Paul), "Le diable au corps", naar Radiguet, *Etcetera*, 4(1986), nr. 15, pp. 40-47.